

Den multipolære verden i krig

Den vestlige verden er endnu engang gået i krig i Mellemøsten. Men denne gang er krigen anderledes fordi USA har valgt at spille en meget begrænset rolle, mens specielt Frankrig har domineret krigsførelsen. Det passer ind i et mønster, hvor USAs globale dominans langsomt svinder ind og konturerne af en multipolær verden dukker op i stedet.

Af cand.mag. og ph.d-studerende i historie Robert Petersen
Upubliceret kronik-forslag 27/3 2011

Siden den 19. marts har en "koalition af villige stater" bombet Libyen for, at stoppe den libyske diktator Moammer Gadaffis forsøg på at undertrykke et folkeligt oprør. Rent militært har krigen indtil nu været efter drejebogen og det svage libyske luftvåben er planmæssig blevet knust af de overlegne vestlige flystyrker. Politisk har situationen været betydelig mere mudret og det var i de første 24 timer endda uklart hvem der overhovedet ledede aktionen. Først efter cirka en uge blev det besluttet, at NATO skulle have ansvaret for operationen, som USA indtil da havde koordineret fra et krigsskib i Middelhavet. Selv nu er der ikke nogle klare mål for krigen. Ganske vist handler luftkrigen på papiret om, at få skabt et flyveforbud, men i praksis synes målet for længst at have udviklet sig til, at få fjernet Gadaffi fra magten i Tripoli. Det er endnu uklart hvordan det nøjagtig skal ske.

Mens det altså er uvist hvad det endelige slutresultat bliver i Libyen, rummer krigen på andre punkter svar på nogle interessante spørgsmål, såsom hvad det er for en verdensorden vi er på vej ind i. Borgerkrigen i Libyen har sine rødder i den bølge af revolutioner i den arabiske verden, som begyndte i Tunesien i december 2010, da en universitetsuddannet gadehandler ikke fik den nødvendige tilladelse til at sælge sine varer og desuden blev ydmyget af en embedsmand. I desperation over, at stå uden et levebrød til at forsørge sin familie satte han ild til sig selv og det blev den gnist, som udløste lang tids opsparet vrede over magthaveres despoti og korruption fra Marokko til Yemen.

I den vestlige verden er der blevet gjort forsøg på, at sætte lighedstegn mellem revolutionerne i Mellemøsten og Nordafrika med revolutionerne i Østeuropa i 1989. Der er også mange lighedspunkter, men også en væsentlig forskel: I 1989 var vi i opposition til regimerne i Østeuropa, mens det i dag i høj grad er vores allierede, som falder på striben eller er truet af oprør. Det er sigende, at da oprøret i Tunesien brød ud tilbød den franske udenrigsminister Michele Alliot-Marie, at Frankrig kunne sende sikkerhedsstyrker til Tunesien for at nedkæmpe urolighederne. Selv Gadaffi - som ellers i 1980'erne blev kaldt en "gal hund" af USAs daværende præsident Ronald Reagan - nåede efter 2003 at få et godt forhold til den vestlige verden ved at indrømme sit ansvar for tidligere tiders terrorhandlinger og ved at opgive sit program for at lave masseødelæggelsesvåben. I de efterfølgende år var han en velkommen, skønt excentrisk, gæst i både Frankrig og Italien. Det er derfor også ironisk, at specielt den franske regering i dag synes at være ivrig efter, at komme Gadaffi til livs. Men det bekræfter blot det gamle udsagn om, at stater hverken har faste venner eller fjender, men kun permanente interesser. I dette tilfælde hvem der kontrollerer det olierige Nordafrika.

Frankrigs ledende rolle i krigen mod Libyen understreger, at USA i den nye verdensorden som er på vej vil spille en meget mindre rolle end vi hidtil har været vant til. Umiddelbart er der ingen grund

til, at USA holder sig tilbage, for selvom USAs hærstyrker er spændt til det yderste i Irak og Afghanistan, så er den amerikanske flåde og flyvevåben så stærke som nogensinde. Men amerikanerne ved også af bitter erfaring, at en luftkrig sjældent gør det alene og må på et tidspunkt følges op med hærstyrker for at vinde. Militært har USA ikke tropperne til det og politisk kan USA ikke holde til, at besætte et tredje muslimsk land indenfor et årti. Meget sigende erklærede USAs forsvarsminister Robert Gates i en tale på militærakademiet West Point i februar, at en forsvarsminister, som ønsker at sende landstyrker ind i en ny krig i Afrika, Asien eller Mellemøsten burde få sit hoved undersøgt. Det er helt andre toner end dem vi hørte i 2003, hvor den franske modstand mod den amerikanske invasion af Irak fik amerikanerne til at kalde dem for "cheese-eating surrender monkeys" og omdøbe "french fries" til "freedom fries".

USAs modvilje mod at påtage sig lederskabet i krigen mod Gadaffi og i stedet lade den franske præsident stjæle rampelyset, er et tydeligt eksempel på, hvordan vi er på vej ind i en multipolær verden. Politisk og militært har krigen i Irak og Afghanistan svækket USA, mens finanskrisen har undermineret USAs økonomiske magt. I stedet står Kina stadig stærkere som den asiatiske gigant, der holder USAs økonomi oppe med billige lån. I 2009 opnåede Kina en imponerende vækst med 9 procent i BNP og det fik investeringsbanken Goldman Sachs til at fremrykke datoen for, hvornår Kina ville være verdens ledende økonomiske magt fra 2050 til 2027. Kinas voksende økonomisk magt er også lig med større militær styrke og Kinas flåde arbejder lige nu på at lave sit første hangarskib. I maj 2010 sejlede to kinesiske krigsskibe ind i Den Persiske Golf som led i Kinas deltagelse i jagten på pirater i Det Indiske Ocean - sidste gang det skete var i 1400-tallet under Ming-dynastiet. Da borgerkrigen i Libyen brød ud sendte Kina også et krigsskib til Middelhavet for at evakuere kinesiske statsborgere fra landet. Det vil næppe være sidste gang det sker.

Der er også andre stormagter som Brasilien og Tyrkiet, som i takt med deres voksende økonomiske styrke prøver at spille en større regional og endda global rolle. I foråret 2010 chokerede Brasilien og Tyrkiet USA ved at indgå en aftale med Iran, som ville betyde, iranerne skulle sende uran ud af landet til berigelse og i stedet få atombrændsel til en af deres forskningsreaktorer som modydelse. Det skulle løse striden om det iranske atomprogram og fjerne behovet for sanktioner mod Iran. USA havde held til at sabotere aftalen, men udviklingen viser, at selv USAs allierede som Tyrkiet begynder at gå egne veje. I visse tilfælde kan det også bringe dem i konflikt med hinanden. I maj 2010 sendte en tyrkisk nødhjælpsorganisation en flåde af skibe til Gaza med nødhjælp og da israelske specialstyrker stormede skibene blev ni tyrkere dræbt. Den tyrkiske regering var bagefter rasende på Israel og den tyrkiske premierminister Recep Tayyip Erdogan truede med, at fremover ville skibe med nødhjælp til Gaza blive eskorteret af den tyrkiske flåde. Det blev ved truslerne i denne omgang, men forholdet mellem de to regionale stormagter i Mellemøsten er fortsat anspændt. Hvad USA mente om striden syntes hverken Ankara eller Jerusalem at bekymre sig om.

Det er som nævnt endnu uvist hvor vi ender med borgerkrigen i Libyen eller for den sags skyld med de andre arabiske revolutioner. Men revolutionerne vil næsten med sikkerhed yderligere fremskynde udviklingen af en multipolær verden, hvor USA ikke længere vil være den dominerende magt. For nogle er det en glædelig nyhed, mens det for andre vil blive set som en katastrofe. Uanset hvad er vi allerede godt på vej. Det store spørgsmål er, om en multipolær verden så også vil være en mere fredelig verden eller om det tværtimod vil være en slagmark for rivaliserende magtinteresser? Frankrigs adfærd i Nordafrika og sidste års krise mellem Israel og Tyrkiet tyder mest på det sidste.